

Fem År i Georgien, Hur Blev Det Så? Och Igen!

Inledning

Efter en viss vända hur krian skall skrivas för att försöka attrahera läsaren har jag beslutat att försöka göra det ur ett personligt perspektiv. Började först ett försök till en historisk beskrivning av regionen med dess inneboende dynamik men gav upp efter tre sidor, det finns redan en stor mängd som den intresserade kan ta del av.

Mellan Jul och Nyår 2005 blev jag uppringd av en en kollega som arbetade vid Försvarsdepartementet. Vid det tillfället tjänstgjorde jag vid HKV som handläggare vid Insatsstaben, med bland annat ansvar för vissa av Förvarsmaktens internationella åtaganden. Personen lät meddela att det finns ett jobb åt dig i Georgien som rådgivare i gränsbevakningsfrågor. Jag lät meddela att min kunskap i frågan sträcker sig till passkontrollen vid Arlanda och möjligen nån tripp till främmande land. Blev därefter uppringd av en annan handläggare vid Utrikesdepartementet. Var inte speciellt intresserad, men varför inte, kan i varje fall traska till UD för att bli intervjuad. Sen blev det en resa till Bryssel med ytterligare förhör och sedan meddelades det att jag fick positionen, varför inte, tjänstledigt, och civil för första gången i mitt yrkesliv. Anlände i Georgien i slutet av februari 2006 och möttes av en stad och befolkning där staden var grå och människorna på gatan klädda i svart, det var omedelbar intrycket.

Omedelbart ett möte med den som jag trodde var den som skulle ersättas, vilket det visade sig vara, men individen i fråga var ansvarig för hela verksamheten. Från att se fram mot ett behagligt liv som rådgivare för ett område där min kunskap var begränsad, var jag helt plötsligt huvudansvarig för att reformera Georgiens gränsbevakning. Söndag var det. På måndagen blev jag upplockad av en herre från kontoret och blev introducerad för mina kommande medarbetare, och uppgifter, tjugo stycken av olika härkomst och bakgrund, och föregångaren försvann dagen före, åter till ljuvliga och förtjuande Bryssel för dennes del. Kom dit med ett ett- årskontrakt och blev av olika anledningar kvar i fem år, med en väpnad konflikt i mitten.

Jag hade börjat arbeta för EUs Speciella Sändebud för Södra Kaukasus, han med permanent stationering i Bryssel. Jag skulle då sköta butiken på plats, det visade sig att det var hela regionen, Armenien, Azerbajdzjan och Georgien.

Vad var det då för uppdrag?

Bakgrunden var att efter regeringsombildningen i Georgien 2003 tillsattes en västvänlig president, Michail Saakashvili som öppnade för ökat internationellt engagemang. Bland annat det gamla vanliga gällande modernt bistånd, Demokratisering, Rättssäkerhet och Mänskliga rättigheter. Mitt projekt föll under alla tre. Min huvuduppgift var egentligen att ersätta OSSE operationen på gränsen mot Ryssland där det pågick viss verksamhet, bland annat påstods att frihetskämpar från Tjetjenien passerade fram och tillbaka över gränsen för att återhämta sina krafter och därefter åter till Tjetjenien med förnyad kamplust. Den verksamheten ogillades

av Ryssland, av förklarliga skäl, bör tilläggas. OSSE skulle då täppa till och lyckades tydligen, operationen avslutades 2005 och då engagerades EUSR för Södra Kaukasus. Det var alldeles för politiskt känsligt att placera EU på gränsen, och förflyttningarna hade näst intill upphört, lät meddelas. Dock kommer det än i dag beskyllningar om att Georgien härbärgerar frihetskämpar i den så kallade Pankisidalen. Ett förtjusande område med höga, vackra berg.

Efter övertagandet försökte jag få klart för mig vad som avsågs och huvuduppgiften visade sig vara att omforma en värnpliktsbaserad gränsbevakning till en gränspolis med rätt att implementera lag och ordning enligt västerländsk modell. Mitt team hade innan jag kom dit examinerat samtliga gränser, Azerbajdzjan, Armenien, Ryssland och Turkiet. Det fanns en hel del att göra, lindrigt sett. Vi började från två håll, fortsatt arbete vid gränsen där fyra av mina kumpaner försökte lära ut modern övervakningsteknik, passkontroll, kartkännedom etc. Detta gjordes tillsammans med USA, OSSE, EC Delegationen, Turkiet med flera. Jag själv riktade in mig på det mer konceptuella, Nationell Säkerhetsstrategi, Gränsstrategi, inklusive övervakning av territorialhavet och förändrad lagstiftning. En annan grupp av mina experter hamrade fram "Standard Operating Procedures" (SOP) för olika gränsbevakningsgöromål.

Eftersom min chef, "EU Special Representative for South Caucasus" (EUSR), Ambassadör Peter Semneby, var placerad i Bryssel och vi ansvarade för regionen infann sig en hel del andra göromål. Jag fick fyra politiska rådgivare som skulle placeras i regionen, vilka hade i uppgift att följa den politiska utvecklingen i området, samt de tre kärnområden som prioriteras, demokratisering, rättssäkerhet och mänskliga rättigheter. Rapporter skrevs då på löpande band och skickades till Bryssel för vidarebefordran till medlemsstaterna.

Det var ett stort och omfattande område att reformera gränsbevakningen och det lyckades väl i huvudsak. Numera finns en väl fungerande gränsbevakning, givetvis med vissa brister. Huvudanledningen till hela projektet var att täppa till gränsen eftersom det då i varje fall, utgjorde en transittkorridor för människasmuggling till Turkiet och vidare in i EU. En annan utmaning var att inom Sovjetunionen fanns inga demarkerade gränser, förutom mot Turkiet, vilket utgjorde NATO- gränsen mot Sovjetunionen och Warzavapakten. Detta visade sig då människor och djur traskat fram och tillbaka utan större hinder i årtionden, nu var det en gräns. Detta ledde till en hel del arresteringar, av människor, husdjuren slapp dock. Arbetet fortskred, och så helt plötligt infann sig år 2008. Även om EUSR även ansvarade för utbrytarrepublikerna Sydossetien och Abkhazien, så innefattades inte gränsreformen dessa områden. De var internationellt sett en del av Georgien, inget annat. Dock omfattade EUSR politiska uppdrag dessa två regioner.

Under första delen av 2008 försämrades säkerhetsläget markant med en hel del attentat och med det beskyllningar mellan Georgien och Ryssland. Sen kom självständighetsförklaringen av Kosovo under våren och, lindrigt sagt, "viss negativ turbulens" infann sig i Moskva, då faktiskt Kreml lät meddela att de två utbrytarregionerna kommer också att deklarerar sin självständighet. Vi fortsatte med rapportering och arbetet som var sig brukligt. Sommaren infann sig och konflikten började i augusti med att georgiskt artilleri bombarderade Zkhinvali i Sydossetien.

Det hade legat i luften som jag nämnde tidigare, bland annat hade den ryska 58. Armén inte dragit sig tillbaka efter en storövning i norra Kaukasus, utan var beredd på att agera om så skulle bli fallet. Och så blev det. Det är ingen fråga längre vem som avlossade första skottet, det finns deklarerat i flera rapporter, det var från georgiskt territorium med georgiskt artilleri. Tidpunkten för händelserna var väl vald, huvuddelen av de viktiga diplomaterna var på sommarsemester och olympiska spel på samma gång. Det internationella samfundet hade ögonen riktade åt annat håll. Återkom själv från min ledighet i början av augusti och det kändes att något var i görningen. Samma kväll som bombardemanget startade fick jag rapporter om att trupprörelser var synliga i anslutning till Gori, Stalins hemstad. När konflikten var ett faktum reste min chef hit till Georgien och vi upprättade lägesrum i lobbyn på Marriott Hotell i Tbilisi. Med kartor och allt annat som hör till. Han var trots allt Eu:s högste representant i området.

Som ni säkert känner till var detta innan Lissabonfördraget ratificerades och då hade den permanenta EU representationen en mer teknisk roll. EU med Frankrike i ledarposition och president Sarkozy med taktpinnen i högsta hugg framförhandlade då den så kallade Sex-punktsöverenskommelsen mellan Georgien och Ryssland för att få slut på stridigheterna.

Av förklarliga skäl blev mina gränsbevakningsåtaganden liggande på is och vi började med mer eller mindre kvalificerad informationsinhämtning. Mitt kontor, som var inrymt på övervåningen till EU Delegationen, blev nu centrum för EU rapportering och planeringen påbörjades för en eventuell operation. Alla georgier som arbetade för mig blev hemförlovade tillsammans med en hel del internationella som var oanvändbara för operativ verksamhet. I en strid ström kom människor från Bryssel för att sätta sig in i situationen.

Sen kom prestigebeslutet att EU skulle tillse att överenskommelsen, de sex punkterna efterlevdes. 200 monitorer skulle vara på plats den första oktober. Jag och mina trogna medarbetare som var kvar var helt plötligt helt indragna i planeringen. Diplomater och EU tjänstemän kom och gick i en strid ström, dessa var dessutom arbetstidsregerade, det var inte vi. Dessutom sju officerare ur EU militära stab. En tillförordnad chef dök upp från EU, en erfaren polis från Storbritannien. Samma dag som hon kom blev jag utsedd att leda "Fas 1" av operationen, gör en etableringsplan och tillse att dom är på plats och operativa den första oktober 2008. Vi hade några veckor på oss och dom var operativa som beordrats. Bland annat kom en hel del fordon från Försvarsmakten. På adresslapparna till de tyska fordonen stod jag som mottagare, jag hade trupp från sju medlemsländer som hjälpte till att styra upp mottagningen av materiel och monitorer, det var hektiska dagar. Då allt var klart i början av oktober 2008 överlämnades operationen till det franska högkvarteret som då var i full sving.

Därefter försökte vi så småningom fortsätta med vårt ursprungliga arbete, men intresset från georgiernas sida hade falnat på grund av konflikten. Efter konflikten hade EU helt plötligt fyra höga diplomater mer eller mindre engagerade i efterarbetet med konflikten och det är en fråga för sig.

Vi fortsatte och nådde en hel del framsteg och våra förslag anammades och blev så småningom implementerade. Nu har faktiskt Georgien en reformerad gränsbevakning som fungerar.

Vi är alla väl medvetna om vad som hänt under senare år, bland annat i Ukraina. EU startade ett sexnationers projekt 2010 "Eastern Partnership", Ukraina, Belarus, Moldavien, Armenien, Azerbajdzjan och Georgien var deltagarna. I det projektet finns en portion av gränsbevakning och jag hade då förmånen att under slutet av mitt uppdrag att resa runt och informera de ingående nationerna om fördelen med en förändrad gränsövervakning. Sen gick det som det gick, Ryssland blev upprört på grund av Ukraina, så det blev inget där i varje fall.

I februari 2011 avslutades uppdraget och det var då dags att återvända till Sverige och Försvarsmakten.

Ett Uppdrag till

Åren har gått och det har då och då hänt att tankarna förts tillbaka till Kaukasus, denna komplicerade del av världen. Efter att försöka avsluta yrkeslivet var det svårt att inse att det var i stabstjänst. Senaste positionen var vid FMV med ansvar för de övergripande kontakterna mellan FMV och FM rörande Mali-operationen. En möjlighet dök då upp och att återgå till var hela yrkeslivet började, ute i fält.

Fick i september ansvaret för ett av EUMMs tre fältkontor, operationen jag en gång i tiden var med och startade. Uppgifterna är, som meddelats tidigare, att övervaka den så kallade Sex-punkts överenskommelsen. Mitt kontor är i västra Georgien längs det som kallas "Administrative Boundary Line" (ABL), före 2008 linjen för vapenvila som övervakades av FN. Vi är ett femtiotal monitorer från femton EU länder som med olika medel försöker implementera mandatet. Eftersom inget EU land har erkänt vare sig Abkhasien eller Sydossetien så har inte EUMM tillträde till dessa områden, vilket medför en hel del frustration. Uppgifterna innebär en hel del kontroll över hur georgisk polis och militär uppfyller sina åtaganden och att det trots den rådande situationen, tillse att människor kan leva ett så normalt liv som det går under rådande omständigheter.

Även om FN och OSSE (operationerna fick inget förlängt mandat och har mer eller mindre avvecklats.) och den roll de spelat minskat, så ansvarar de fortfarande för de informella diskussionerna i formatet som kallas "Geneva Discussions" där samtliga inblandade deltar, i.e. Ryssland, USA, Sydossetien, Abkhasien och EU, OSSE och FN. Det bör tilläggas att Ryssland anser sig inte vara inblandad, det här är en historia mellan utbrytarrepublikerna och Georgien. Sannolikt ytterligare en så kallad frusen konflikt, nu fem i före detta Sojetunionen, Sydossetien, Abkhasien, Transnistrien, Abkhasia, Nagorno-Karabakh och den senaste i raden, Ukraina.

Arbetet med monitorer i denna miljö är stimulerande, den ena dagen är sällan den andra lik, påminner om livet som militärobservatör.

Avslutning

Konflikter i forna Sovjetunionen är svåra att hantera för oss i Västvärlden, främst på grund av att vi har begränsad kunskap om historien. Efter hundratals år med ett imperium och därefter med Sovjetunionen är det tydligt att Ryssland inte vill släppa greppet och utöva sitt inflytande. Väst har dessutom en förmåga att efter kollapsen hantera Ryssland utan respekt. Georgien och Ukraina har trots allt en helt annan historia med Ryssland än en del andra före detta Sovjetrepubliker. Jag tror till och med att länderna i Baltikum inte kan jämföras med nationer i Centralasien och Kaukasus. Det innebär givetvis inte att vad som har hänt, och pågår i vårt närområde skall negligeras, säkerhetsläget är annorlunda nu, det är ett faktum. Ryssland har trots allt kärnvapen och en permanent plats i FN Säkerhetsråd, bör hanteras respektfullt.

Tiden i Södra Kaukasus är intressant och har gett mig en viss insikt i hur förhållandena är i före detta Sovjetunionen och hur komplex situation är och svårt att bryta mönster på grund av Björnen i norr. Dessutom finns hela tiden politiska intressen hur situationen kan användas i framtida politiska förhandlingar. Och gemene man får lida.